

Perpinyà i Girona, avui: la llengua, la literatura

Francesc Feliu, Alà Baylac-Ferrer, Míriam Sellés (ed.)

Alà Baylac-Ferrer, Francesc Feliu i Míriam Sellés (eds.)

Perpinyà i Girona, avui. La llengua, la literatura

OBSERVATORI DE LES LLENGÜES
D'EUROPA I DE LA MEDITERRÀNIA

UNIVERSITAT DE GIRONA
2024

{linguaemundi 7

 Universitat
de Girona

 Documenta
Universitaria

CIP 804.99(448.9)(063) PER

Perpinyà i Girona, avui. La llengua, la literatura :

Observatori de les Llengües d'Europa i de la Mediterrània, Universitat de Girona 2024 / Alà Baylac-Ferrer, Francesc Feliu i Míriem Sallés (eds.). – Girona : Universitat de Girona - Edicions

UdG : Documenta Universitaria, maig 2026. – 1 recurs en línia (158 pàgines) : il·lustracions, taules, gràfics ; cm. – (Linguaeundi ; 7). –

Comunicacions de dos seminaris, el primer duia per títol "Empordà i Rosselló, avui. Confluències i decalcatges en la llengua i les relacions humanes" (Perpinyà, 1 i 2 de març de 2024) i el segon titulat "El rossellonès literari" (Girona, 30 i 31 de maig de 2024). – Descripció del recurs: 10 de juny 2026

ISBN 978-84-8458-796-5 (Universitat de Girona).

ISBN 978-84-9984-745-0 (Documenta Universitaria)

I. Baylac-Ferrer, Alà, 1965- , editor literari II. Feliu, Francesc, editor literari III. Sallés, Míriem, editor literari IV. Universitat de Girona. Observatori de les Llengües d'Europa i de la Mediterrània

V. Empordà i Rosselló, avui. Confluències i decalcatges en la llengua i les relacions humanes (2024 : Perpinyà, França) VI. El rossellonès literari (2024 : Girona, Catalunya) 1. Literatura catalana – França – Catalunya Nord 2. Català – Dialectes – França – Catalunya Nord

3. Rossellonès 4. Català – Context 5. Llibres electrònics

CIP 804.99(448.9)(063) PER

Amb el suport del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, corresponent a l'ajut per a la concessió de les subvencions pluriennals Eurodistricte per al desenvolupament de projectes de cooperació a l'Espai Català Transfronterer, amb el títol *Els estudis catalans transfronterers: De Perpinyà a Girona i viceversa*, referència PRE175/23/000029, concedit per resolució de 02.11.2023, i per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) i el Departament de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya, corresponent a l'ajut per a donar suport a l'activitat científica dels grups de recerca de Catalunya (SGR 2022-2024), amb el títol *Llengua i literatura catalanes: història, memòria i identitat*, referència 2021SGR01147, concedit per resolució de 31.03.2023.

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Agència
de Gestió
d'Ajuts
Universitaris
i de Recerca

Generalitat de Catalunya
Departament de Recerca
i Universitats

Observatori de les Llengües d'Europa i de
la Mediterrània Universitat de Girona

© del disseny de la coberta: Documenta Universitaria

© de la imatge de la coberta: Foto de Maxence Bouniort a Unsplash

© de l'edició: Universitat de Girona - Edicions UdG

© de l'edició: Documenta Universitaria

© del text: els seus autors i les seves autores

ISBN: 978-84-8458-796-5 (UNIVERSITAT DE GIRONA)

ISBN: 978-84-9984-745-0 (Documenta Universitaria)

DOI: 10.33115/b/9788499847450

Girona, maig 2026

Producció editorial — Documenta Universitaria

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Creative Commons
(CC BY-NC-SA 4.0). La llicència completa es pot consultar a:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Universitat
de Girona

Documenta
Universitaria

@DocUniv
documentauniversitaria.com

ÍNDEX

Preàmbul	7
Alà Baylac-Ferrer i Francesc Feliu	

Una comunitat cultural a banda i banda de la frontera

Dinàmica socioeconòmica de l'espai català transfronterer	13
Jaume Feliu	

La situació sociolingüística actual de la Catalunya Nord	27
Alà Baylac-Ferrer	

L'impacte de l'aplec per replantar la llengua amb classes i revistes entre els alumnes de primària a Catalunya Nord	45
Míriam Almarcha París	

L'OPLC, Oficina Pública de la Llengua Catalana	53
Lluís Dagues	

Aspectes de llengua

Rellevància lingüística dels estudis (micro)dialectals: varietats de català transfrontereres	65
Carla Ferrerós Pagès - Francesc Roca Urgell	
Sobre la sil·labificació de les vocals altes	77
Pep Serra	
Apunts i reflexions toponímiques de la Catalunya del Nord estant	95
Rémy Farré Salvatella	

Qüestions de literatura

Simona Gay (1898-1969), etnopoeta de mena	103
Miquela Valls Robinson	
La llengua a la Catalunya del Nord: discursos i poemes metalingüístics al segle XIX	111
Estel Aguilar Miró	
El lloc de Renada-Laura Portet en la literatura catalana contemporània	141
Irene Muñoz i Pairet	

EL LLOC DE RENADA-LAURA PORTET EN LA LITERATURA CATALANA CONTEMPORÀNIA

Irene Muñoz i Pairet

(Cresem, Universitat de Perpinyà)

«La mestra d'escola m'havia donat un quadern especial per guardar totes les meves composicions i havia dit al meu pare —però mai no m'ho havien dit perquè no ho volien— que un dia escriuria».

Renada-Laura Portet¹

1. La coneixença de Renada-Laura Portet

Vaig conèixer Renada-Laura Portet el 29 de setembre de 2017 al Casal de Perpinyà, a l'homenatge que el Casal, la llibreria catalana de Perpinyà i Òmnium Cultural de la Catalunya del Nord li van retre amb motiu dels seus noranta anys, en un moment de projecció de la seva trajectòria com a escriptora i

¹ Entrevista de la Institució de les Lletres Catalanes, 1 d'abril de 2017.

investigadora en onomàstica catalana. El mateix any va rebre un homenatge a l'Institut d'Estudis Catalans, organitzat per la Institució de les Lletres Catalanes, com a reconeixement a la seva obra literària i investigació, en concret, en la toponímia del Rosselló i va publicar una reedició del recull de contes *Castell negre* i va donar a conèixer el poemari *N'hom*, a l'editorial Emboscall de Barcelona. El 2017, Carme Pagès va publicar un estudi de tota l'obra poètica de la Renada-Laura Portet a la mateixa editorial amb el títol *Renada-Laura Portet: la seva essència*. I el mateix any la Institució de les Lletres Catalanes va treure a la llum un llibret on hi ha la traducció d'un poema, sense títol, de Renada-Laura Portet, el poema XVIII, del llibre *Una ombra anomenada oblit* (Columna, 1992), traduït a vint-i-una llengües: alemany, anglès, basc, bretó, castellà, cors, croat, francès, gaèlic irlandès, gallec, gal·lès, grec, hongarès, italià, occità, polonès, romanès, romanx surlivà, rus, sòrab i ucraïnès.

Des d'aquell final de setembre de 2017, al Casal Català de Perpinyà, i fins al 5 de setembre de 2021, que ens va deixar a l'edat de 94 anys a Elna, la nostra amistat va ser constant i va ser en molts moments com una mare o àvia per a mi. A partir de la coneixença de la persona, vaig arribar a la coneixença de la seva obra literària i de seguida vaig veure la importància i la qualitat que tenia. A partir d'aquell moment, vaig convidar-la a venir a una classe meua de literatura catalana a la Universitat de Perpinyà, a parlar amb els meus alumnes d'Estudis Catalans. Hi va pronunciar una conferència que va emocionar tots els estudiants presents. També vaig decidir homenatjar-la a la Universitat de Perpinyà en una jornada sobre poesia catalana, on vaig convidar poetes andorrans, de la Catalunya Nord i de la Catalunya Sud; vaig entrevistar-la a *Serra d'Or* (Muñoz Pairet, 2018) (una entrevista que va durar moltes hores i diversos dies); vaig escriure sobre la seva trajectòria a l'*Indépendant* (Muñoz Pairet, 2018), en català, i vaig escriure sobre la seva poesia a la revista *Mirmanda*

(Muñoz Pairet, 2021), entre moltes d'altres activitats que vam poder compartir els darrers quatre anys de la seva vida.

2. Trajectòria biogràfica de Renada-Laura Portet

Abans de començar a parlar del lloc de Renada-Laura Portet a la literatura catalana contemporània, ens cal situar-la en el context on va néixer, es va formar i va desenvolupar el seu camí professional.

Va néixer el 28 d'agost a Sant Pau de Fenollet, a la Catalunya del Nord, en una família catalana, on es parlava el català cada dia, el català de Vallestàvia, a la falda del Canigó, d'on eren l'àvia materna i la tia Josefina de la Renada. Fins als dotze anys va viure a Sant Pau de Fenollet. Després, el 1938, va estudiar la secundària a Ceret i els estudis universitaris els va fer en lletres i llengües romàniques (francès, català, castellà i portuguès) a la Universitat de Montpeller, on va tenir el professor Jean Amade, el poeta. Als disset anys tenia doble llicenciatura d'espanyol i portuguès i es va especialitzar en gramàtica històrica i filologia en aquelles quatre llengües. Just, després de la guerra.

3. La llengua catalana

Renada-Laura Portet, en una publicació de l'editorial Trabucaire de Perpinyà, amb motiu del Sant Jordi de 2005, va deixar escrit de quina manera la llengua catalana va ser la seva llengua de creació literària i el francès, la llengua acadèmica

(apud Amicale des Anciens d'Aragó, 2022-2025, p. 7. Traducció de l'autora). Diu:

Jo sentia (en algunes circumstàncies) la meva mare i la meva àvia dir «som catalans» i a casa només es parlava català. La meva mare precisava: «parli el català de Vallestàvia» amb un punt d'orgull. Amb justa raó, ja que aquest català dels vessants del Canigó és un català arcaic tan bonic, tan ortodox, que Coromines venia amb plaer a aquest poble a recollir aquests tresors de la llengua tan ben conservats. Un català dels primers temps del català, alguna cosa emotiva per mi.

Del costat del pare de la meva mare, nosaltres estàvem a Pesillà la Ribera. Bé que nascuda a Sant Pau de Fenollet, jo vaig viure a Pesillà fins a vuit anys. Llavors, quan vaig començar a escriure, fa temps, ho vaig fer en català, naturalment, espontàniament. El primer text que vaig escriure plorant, va ser un poema dedicat a la meva àvia adorada, la bellíssima, humil i magnífica dona d'un dels pobles més arrelats en el català del nostre territori, Vallestàvia.

I puc dir que vaig estar furiosa de llegir en un text de gran difusió, que havia començat a escriure en francès, ja que el francès és per mi una llengua de traducció i no de creació. El francès pot ser també la llengua acadèmica de les nostres recerques universitàries, tot i que he escrit més publicacions científiques en català.

Va escollir el català per escriure la seva obra literària, escrivint des de Perpinyà, la Catalunya del Nord, on la llengua dominant és el francès. Per tant, en una situació lingüística no favorable pel català. I va publicar tant en editorials de Perpinyà com en editorials de Barcelona. Malauradament, quan els autors de la Catalunya del Nord publiquen en editorials del nord, la seva obra roman allà, perquè per

problemes econòmics derivats del pas de la frontera, és molt costós distribuir els llibres al Sud. Per tant, si un autor del nord no publica al sud i té una bona difusió de la seva obra a l'editorial on publica, no és conegut més enllà de la frontera i la seva obra queda desconeguda més enllà de la Catalunya del Nord. Renada-Laura Portet va aconseguir publicar al sud i guanyar premis literaris a Barcelona.

Va ser una militant catalanista tota la seva vida. El 1945, amb divuit anys, ja era llicenciada i havia obtingut la plaça com a professora funcionària a l'educació secundària en espanyol. El 1950 és nomenada al Liceu Aragó de Perpinyà, on va conèixer el seu futur marit, Joan Portet, professor de dibuix, músic i escultor. Es casa el 1951 i el mateix any marxa amb el seu marit a viure a Algèria, on ensenyarà l'espanyol. Més tard, el 1955, la parella és nomenada a Poitiers i Montmorillon. A Poitiers, hi funda un Ateneu Català. S'hi estaran durant dotze anys. Després, el 1967, amb la mort del pare de la Renada, la parella torna a Perpinyà on s'hi quedarà. Renada-Laura Portet s'incorpora a la seva plaça de professora de castellà al Liceu Aragó de Perpinyà i aconsegueix implantar l'assignatura de català com a matèria optativa i comença la seva tesi de doctorat que dedicarà a la toponímia del Rosselló i que serà una de les seves passions al llarg de la seva vida. Li dirigeix la tesi el professor Henri Guiter, professor a la Universitat de Montpeller. No arriba a defensar-la, però sí que la publica amb el títol *Els noms de lloc del Rosselló*, el 1983, i obté el premi Vila de Perpinyà per aquesta investigació.

Renada-Laura Portet és la signatura que utilitza per publicar la seva obra literària i acadèmica a partir del casament amb Joan Portet. Ella es deia Renada-Laura Calmon-Ouillet. La coneixem com a Renada-Laura Portet, però va utilitzar diversos pseudònims per presentar diferents obres a premis literaris, com els pseudònims Joan Lluís Guerra o Teresa Guerra. I també va publicar una novel·la amb el títol *Memòries de la viuda Reposada*, amb el pseudònim Vicent Valencià,

el 1991, a l'editorial El Llamp de Barcelona. Sobre aquest punt, a l'entrevista que Aleix Renyé (2002) li va fer a *El Punt*, dirà:

A l'Estat francès, la qüestió, fins fa poc, mai no s'havia posat, per les dones, de guardar o no el seu cognom, i encara menys, per les dones «funcionaris» com jo sóc [*sic*]. Administrativament, des de que em vaig casar, ara fa 32 anys, porto només el cognom del meu marit. I com que, en concursar en els primers certàmens literaris, (verbigràcia: els Jocs Florals d'aquí), ja no s'admetien pseudònims, va ser amb el cognom «matrimonial» que em varen començar a conèixer, i se'm va quedar atribuït, segons sembla, definitivament. Més confidencialment, et puc dir que la meva mare hi té també la seva part. D'educació tradicional antifeminista, ella em va combatre sempre aqueixa afició meva als «llibres» (volia que fos modista). I com que en la primera novel·la que vaig escriure hi havia detalls que ella trobava massa directament lligats amb la nostra família, em va demanar, primer, de no publicar i després, que si jo publicués, ho fes amb un altre cognom que el seu o el del pare. Ni tampoc acceptava que jo prengués el de la meva àvia materna: Guerra, així com jo m'ho havia pensat. De manera que el més còmode per a mi era guardar el cognom del marit, sota el qual no em coneixien pas al meu poble. Per a mi, com per la meva mare, una mena d'anonimat «confortable». (p. 8-9)

A partir de 1974, presenta cada any obres als Jocs Florals de la Compagnie littéraire du Genêt d'or a Perpinyà, on guanya diversos premis. Té aleshores 47 anys. El 1974 rep el premi del Ministeri de Cultura Francès i el 1976 rep la flor natural als Jocs Florals de la Llengua Catalana de Perpinyà. El 1980 obté el premi de la Biblioteca Catalana de Perpinyà amb la narració

«La casa del notari», una narració amb trets autobiogràfics que inclourà en el recull de narracions *Castell negre*, el primer llibre que publica i és el llibre que més li agradava de tota la seva producció literària, perquè deia que hi havia «un profund treball d'escriptura, molt personal» (Muñoz, 2018, p. 12-15). Deia que si de tota la seva obra literària s'hagués de quedar amb alguna cosa es quedaria amb tres narracions que trobem a *Castell negre*: «El clavell», «Tramuntana» i «La casa del notari», totes tres amb trets autobiogràfics.

Castell negre està format per onze narracions i un text de comiat seu, on explica què suposa escriure en català a la Catalunya del Nord. És una narrativa que traspuja modernitat, amb trets simbolistes, amb erotisme, on la pintura i la música hi tenen un paper molt important i on plasma temes com l'homosexualitat o les relacions de parelles amb gran diferència d'edat. El marit de Renada-Laura Portet, Joan Portet, va dibuixar la portada de *Castell Negre*, que representa el Castell Negre de Paul Cézanne, la residència del pintor, que Cézanne va pintar el 1906.

Un any més tard de la publicació de *Castell Negre*, el 1982, Renada-Laura Portet treu a la llum la seva pròpia traducció al francès del recull de narracions, *Chateau Noir*, que publica l'editorial de Perpinyà Éditions du Chiendent. Actualment, *Castell negre* es pot trobar a les llibreries en l'edició revisada i corregida que l'editorial Emboscall va publicar el 2017.

4. El premi Víctor Català

El 1981 *Castell negre* va guanyar el premi Víctor Català de narracions davant d'un jurat presidit per l'escriptora Maria Aurèlia Capmany i amb Leandre Amigó, Víctor Mora, Joan Rendé i Joan Casas, com a secretari. Obté el premi amb tres vots per davant del recull de contes *Les alveolars a la Romània*,

de Francesc Sales i Coderch, que queda finalista amb dos vots. El premi Víctor Català anteriorment havia estat guanyat per escriptors com Mercè Rodoreda, Montserrat Roig, Isabel-Clara Simó i Margarida Aritzeta. Va ser creat el 1953 per l'Editorial Selecta i Caterina Albert el va finançar en part.

El diari *Avui*, el 15 de desembre de 1981, va parlar del premi elogiant l'obra literària de Renada-Laura Portet. Signa l'article el periodista Xavier Febrés, amb el títol: «El premi Víctor Català, de contes, s'edita a Perpinyà». Febrés va prologar el recull de contes.

Diu:

Amb el premi Víctor Català, Renada-Laura Portet confirma la seva contundent irrupció a les lletres catalanes, després d'haver guanyat el passat mes d'abril el I Premi Vila de Perpinyà (ex aequo amb Agustí Bartra), el premi Biblioteca Catalana de Perpinyà 1980, d'haver-se classificat en el premi Josep Pla 1980 organitzat a Barcelona per Edicions Destino, el premi Puig i Llançà 1981 de Figueres, etc. En anys anteriors ja havia obtingut el premi del President de la República als Jocs Florals de Perpinyà (1974) i la Flor Natural de la Ginesta d'Or (1976).

La recepció del llibre a la premsa va ser molt bona. El 1981, malauradament, però, el jurat del premi Víctor Català va decidir retirar el premi a Renada-Laura Portet perquè el llibre havia sortit publicat a l'editorial Éditions du Chiendent. Segons la documentació conservada a la Biblioteca de Catalunya, en el fons de l'Editorial Selecta, sobre aquella edició del premi, les bases deien que el recull de narracions presentat no podia tenir cap vincle amb cap editorial, ja que l'Editorial Selecta era la responsable de publicar l'obra guanyadora.

Castell negre és una obra moderna, pel que fa a les tècniques narratives i la temàtica, i d'una gran qualitat literària. Als anys

vuitanta, Renada-Laura Portet publica la novel·la *L'escletxa*, el 1986, finalista del premi Sant Jordi, el 1983, i la novel·la *El metro de Barcelona*, finalista del premi La Piga, el 1988. En aquesta darrera novel·la parla de la sexualitat i de l'erotisme. El 2002 és finalista del premi Josep Pla per *Rigau & Rigaud. Un pintor a la cort de la Rosa Gratacul*, publicada a Destino el mateix any.

El 1995, publica un llibre per a infants, *La petita història de Perpinyà*, a l'editorial Mediterrània, en català i francès i l'obra de teatre *Guillem de Cabestany*, representada al Palau dels Reis de Mallorca de Perpinyà.

5. La seva poesia

«El poema sempre hauria de ser lleuger
com un raig de llum, gens feixuc.

Amb la poesia, et trobes en un estat fet
de vibracions imponderables.

Com expressar-lo i comunicar-lo?»

Renada-Laura Portet²

El primer poemari que Renada-Laura Portet va publicar és *Jocs de convit* (Columna, 1990), dedicat al poeta nord-català Francesc Català (Jóc, Conflent, 1929 - Vinça, Conflent, 1988), amb pròleg de Kathleen McNerney. Hi trobem quatre apartats: «Poemes proteiformes» (Vivències), «Poemes en prosa contínua», «Poesia Combinatòria» i «Jocs de convit». Podem inscriure'l en la poesia avantguardista: hi veiem cal·ligrames, poemes visuals, poemes en prosa... Experimenta amb diverses formes poètiques i convida al lector a jugar-hi.

² (Muñoz, 2018, p.14)

El primer poema del recull està dedicat a Francesc Català i els primers versos de «Poemes Proteïformes», a la seva mare, versos que també encapçalen el llibre *N'hom*.

A *Jocs de convit*, hi trobem dos dels primers poemes que va escriure i que ella mateixa va dir que li agradaven més: «I si em regirés?...» i «Al primer matí de les herbes». A «I si em regirés?...» parla de l'existència vital amb dolor, tema central de la seva poesia, en molts moments, amb trets autobiogràfics; ser catalana en un entorn francòfon i la solitud pròpia:

Qui balla mentre jo pateixi?
Qui canta mentre jo xiscli?
Vull donar la seua veritat
a la que és la faç meva aquesta.
Vull que em cridin pel meu nom
no disfressat en forma estrangera.
Vull conèixer-me per fi
al bell mig de la sang i de les plagues
de la meua nua solitud desmesurada.

Al poema «Al primer matí de les herbes», datat a Perpinyà l'1 de març de 1988, expressa el despertar amorós d'una noia jove:

Al primer matí de les herbes
que ventilen suau els espadats carnals
amb la crida on s'arruga la saba a flor d'aire
quan tant d'amor només és pol·len de dubtes
i arcada de vent,
tu, filleta,
abans que somniï l'alba vergonyosa dels déus,
neixes dona,
de l'empremta bruna vellutada
d'una mirada.

Perpinyà, 1 de març de 1988.

El 1992 i també a Columna, publica el segon llibre de poesia, *Una ombra anomenada oblit*, on la música, la lectura, la solitud, són temes centrals. El poema XVIII d'aquest recull ha estat traduït a vint-i-una llengües, amb motiu de l'homenatge que la Institució de les Lletres Catalanes va retre a Renada-Laura Portet quan va complir 90 anys, el 2017.

La por. El dubte. L'atzar.
Què sabem?
Desvari sense raó.
La màquina dels sentiments?
Rudimentària, sorollosa, indecent,
fàbrica de desesper
tan vana com les bombolletes d'aire
negades en les aigües d'un llac.
Sempre les mateixes emocions.
Les repetim.
I la corretja dels mots
guimba, es desprèn.
Els estralls
són a cada vegada
més considerables.
(Cruixit de paper nyaufat,
la paperera n'és plena...)
Si d'aquests fulls de la meua amargor
se'n fes un recull seguit,
això esdevindria el consum sencer
de la teua absència,
crit agarrat a les pols
que sempre s'emporta el vent
entre cel i terra.

El seu tercer llibre de poesia és el poema *El Cant de la Sibil·la*, publicat el 1995 per la Fundació Roger de Belfort. Kathleen McNerney n'escriu el pròleg i ella dedica els poemes d'aquest llibre a Gisela Bellsolà, que ha cantat el Cant de la

Sibil·la i és amiga seva. McNerney, en el pròleg, en diu: «El petit recull de poemes de Renada-Laura Portet regirà, una vegada més, en unes meditacions més bé atemporals que modernes, les paraules, les veus, les imatges inherents a la dona dels cants antics» (McNerney, 1995, p. 15). Dedica setze poemes a la Sibil·la, per qui es va començar a interessar arran d'un topònim. Ella mateixa ho explica en el postfaci del llibre:

Per culpa d'un topònim del meu sector universitari d'investigacions: «la Sibil·la» (a Illa de Tet), em vaig interessar detingudament per aquell personatge mític, de connotació enciclopèdica desmesuradament tan rica, tan emotiva, tan exaltant. I a mesura dels descobriments, més enllà de la mera recerca, aquell ésser de gènere femení, deessa i humana a l'encop, que va acceptar de perdre la seua immortalitat per no perdre res, en canvi, de la seua intransigència i castedat, em va fascinar i m'hi vaig apassionar. (Portet, 1995, p. 56)

L'últim llibre de poesia de Renada-Laura Portet, el quart, *N'hom*, el publica el 2017, vint-i-dos anys més tard del poemari dedicat a la Sibil·la. *N'hom*, publicat a l'editorial Emboscall, amb pròleg de Pere Verdaguer, és un llibre que transmet el dolor existencial del jo poètic. Pere Verdaguer, en el pròleg, va dir: «Renada, en aquest recull, més que en cap altre, ha trobat el seu “sentiment tràgic de la vida”, i l'ha trobat a casa mateix, com a component natural de la “condició humana”» (Portet, 2017, p. 12). El poemari, dedicat a la seva mare, de qui diu: «dec tantes coses i especialment d'haver nascut CATALANA» comença amb una cita de Paul Valéry: «...l'immense autrui me presse de toutes parts». La tragèdia humana, ens diu la veu poètica, ve de la impossibilitat de separar-se de la col·lectivitat, de la societat. El llibre està format per disset poemes, un apartat final de tankes i haikus i quatre poemes, ja publicats anteriorment: «I si em regirés?...»,

«Al primer matí de les herbes» (1988), «I tu ara esqueixant» (1986) i «A Machado» (1991).

La veu poètica de Renada-Laura Portet mostra la passió per la vida, i al mateix temps, el dolor, la solitud, que comporta la mateixa vida, en un entorn no sempre favorable.

A la revista *Noms*, de la Societat d'Onomàstica, de la qual Renada-Laura Portet n'és membre d'honor des del 2019, en el número 12, hi va publicar un poema amb el títol «Autoretrat»:

Qui? Què soc? Segur que ho veieu?
Estireganyada, cos present, cosida de dietaris,
lliure i rebel, canosa,
insegura en permanència,
inquiet metrònom de tempestes,
soc això. Més encara:
una lupa (per no deixar escapar cap detall...),
uns polsos actius a les artèries,
nervis de silicona diuen uns jutges
encebats, ells, de pasta fullada que desfullen
sobre una predel·la inútil.
Autoclau... esclatant potser? Soc tanmateix
—com tothom— temps i espai:
Soc aquí. Encara.
I em programa el calendari
mes rere mes, dia a dia
amb leucòcits neutròfils
i endocrines insolents que gosen signar, d'una signatura
contrariejant,
els cops de cap que em fan, sense miraments
(són ells que es porten mal, no pas jo!...).
Del defora, m'arriben
algoritmes teixits de binaris «politècnics» i una munió
de xifres,
de becs també, i... picades orbes,
estranyes pillatges del meu propi treball,

tots els meus trobadors sota un altre nom
que trompeteja en una càtedra que em deu...
Amb tot i així, no em trobo res
per a assaonar els meus traïcionats trànsits de vida.
Ni si cal la sal de la meua pell.
Sí, però em queda «secretament»
—i això poc que ho veureu—
la POR la por de la incomprensió,
de l'hostilitat que se'ns declara a davant
sense saber el perquè?,
por de les traïcions que em roben i despullen,
por de l'espai sense cor ni consciència
i por del no-res
que dia a dia està engolint-me...

La sensibilitat immensa de Renada-Laura Portet, amb la seva passió, traspuen en la seva poesia, una veu poètica important de la Catalunya del Nord i de la nostra literatura catalana, per la qualitat de la seva obra. Innova tant en la narrativa com en la poesia.

El 1999, consta a l'antologia de trenta poetes dones que Montserrat Abelló, Neus Aguado, Lluïsa Julià i Maria Mercè Marçal preparen per a l'editorial de la Magrana³, i que es presenta al Castellet de Perpinyà. Les poetes que trobem al costat de la Renada-Laura Portet són: Maria-Antònia Salvà, Clementina Arderiu, Simona Gay, Rosa Leveroni, Cèlia Viñas, Concepció G. Maluquer, Montserrat Abelló, Felícia Fuster, Maria Beneyto, Maria Oleart, Maria Àngels Anglada, Zoraida Burgos, Rosa Fabregat, Quima Jaume, Olga Xirinacs, Josefa Contijoch, Marta Pessarrodona, Margarita Ballester, Montserrat Rodés, Maria-Mercè Marçal, Teresa d'Arenys, Teresa Pascual, Vinyet Panyella, Anna Montero, Cèlia

³ Vg. ABELLÓ, Montserrat [et al.]. *Paisatge emergent. Trenta poetes catalanes del segle xx*. Barcelona: Edicions de la Magrana, 1999.

Sàncchez-Mústich, Maria Fullana, Imma Sarduc, Anna Dodas i Margalida Pons.

Per tant, la seva poesia ocupa un lloc destacat a la literatura catalana contemporània. És traduïda a l'anglès per Kathleen McNerney i publicada a la *Catalan Review* (Portet, 1989) i la seva poesia consta a diverses antologies. És un referent. La seva obra aporta originalitat a la nostra literatura catalana contemporània.

6. La seva relació amb Barcelona

Renada-Laura Portet era membre de l'Associació d'Escriptors de Barcelona, membre de l'Ateneu Barcelonès i tenia una molt bona relació amb la Biblioteca de Catalunya. Tenia un lligam important amb Barcelona, on anava sovint per diverses qüestions culturals o literàries. Va publicar bona part de la seva poesia a l'editorial Columna de Barcelona, amb l'editor Àlex Susanna, qui va publicar molts autors de la Catalunya del Nord a Columna, com és el cas de Josep Sebastià Pons, Simona Gay i Jordi Pere Cerdà.

També va publicar a l'editorial Dalmau i es va presentar a diversos premis literaris barcelonins. Coneixia Lluïsa Julià, Vinyet Panyella, el pare Josep Massot i Muntaner, Antoni Maria Badia i Margarit, Joan Triadú i el doctor Joaquim Molas, entre d'altres. A Triadú i a Molas els demanava l'opinió sobre la seva obra literària. En el cas de Joan Triadú, li enviava la narrativa i en el cas de Joaquim Molas, la poesia, avantguardista.

7. El rossellonès

Va publicar a l'editorial Destino la novel·la *Rigau & Rigaud. Un pintor a la cort de la Rosa Gratacul* el 2002. Aleix Renyé (2002) li va preguntar si l'editorial li havia respectat els rossellonismes i ella va respondre:

Jo vaig demanar que es respectessin els meus rossellonismes. M'ha calgut negociar amb els correctors. A l'editorial jo els deia que als valencians i mallorquins se'ls respecten els dialectalismes, doncs que fessin igual amb mi. Em cal dir, tanmateix, que l'editor em va dir que si no estava d'acord amb les correccions ells ho farien com jo volia. I això és admirable. (p. 8-9)

8. Conclusió

Cultiva tots els gèneres literaris, esdevé una investigadora destacada en onomàstica catalana i viu una vida de «catalana» a la Catalunya del Nord, dedicant-se a la docència al Liceu Aragó, on fa classes de català i castellà i on aconsegueix implantar l'assignatura de català, i a la Universitat de Perpinyà, on és professora de gramàtica històrica espanyola, els últims anys de la seva trajectòria acadèmica. El 2004 rep la Creu de Sant Jordi pel seu camí com a escriptora, investigadora i professora.

El 28 de juny de 2017, a l'Institut d'Estudis Catalans, sobre la seva trajectòria literària en català, Renada-Laura Portet va dir:⁴

I, com ho dic en un text sobre el que és, per a nosaltres, «catalans del nord», escriure en català, és tornar amb

⁴ Mecanoscrit de l'arxiu personal de Renada Laura Portet. Inèdit.

amor, com qui prega, al cant «fondo», una mena de riu interior que no es pot esgotar. I quan, a vegades, les circumstàncies farien que aquesta deu interior s'allunyi, mai no es perd! Sempre torna, invencible, inalterable. I em crida. Uns petits tustets al cor com qui truca a una porta... No conec res de més dolç que aquests tustets. Obres i endavant! A retrobar aquella deu que és font de vida. Font meva de vida.

Però la paraula literària és una paraula nua, sense suport, que necessita ser conhortada. S'ofereix. És una paraula enamorada. Una cosa que tremola, com una petita fulla sota la pluja. I quan aquesta paraula, tan fràgil, agrada al lector que et llegeix, és el més gran goig que puguis esperar!... Vaig conèixer aquest goig fabulós: que la meua «escriptura» agrades a certs jurats, entre altres: Jurat del Víctor Català, del Sant Jordi, del Josep Pla, fins de la Piga... (eròtica!).

9. Bibliografia

AMICALE DES ANCIENS D'ARAGÓ. *Promotion Renada Laura Portet* (2022-2025), Perpinyà.

FEBRÉS, Xavier, «El premi Víctor Català, de contes, s'edita a Perpinyà». *Avui* (15 desembre 1981), p. 33.

MCNERNEY, Kathleen. «Pròleg». A: PORTET, Renada-Laura. *El Cant de la Sibil·la*. Santes Creus: Fundació Roger de Belfort, 1995, p. 15.

MUÑOZ PAIRET, Irene, «Renada-Laura Portet, saviesa i humanitat». *L'Indépendant* (2018), núm. 42, p. 36.

MUÑOZ PAIRET, Irene. «Renada-Laura Portet, una gran veu de la Catalunya del Nord». *Serra d'Or* (2018), núm. 707, p. 12-15.

MUÑOZ PAIRET, Irene, «La poesia de Renada-Laura Portet». *Mirmanda* (2021), núm. 16, p. 97-101.

MUÑOZ PAIRET, Irene, «Renada-Laura Portet, humanitat, saviesa i intel·ligència». *Noms* (2022), núm. 18, p. 23-26.

MUÑOZ PAIRET, Irene, «*Castell negre*, de Renada-Laura Portet, premi Víctor Català 1981». *Caràcters* (2024), núm. 100.

PAGÈS, Carme. *Renada-Laura Portet: la seva essència*. Barcelona: Emboscall, 2017.

PORTET, Renada-Laura. «I si em regirés?...» (MCNERNEY, Kathleen, Trad.). *Catalan Review* (1989), núm. 2, p. 209-251.

PORTET, Renada-Laura. *El Cant de la Sibil·la*. Santes Creus: Fundació Roger de Belfort, 1995.

PORTET, Renada-Laura. *N'hom*. Barcelona: Emboscall, 2017.

RENYÉ, Aleix. «Renada Laura Portet». *El Punt*. (del 6 al 12 de juliol del 2002).

Perpinyà i Girona, avui: la llengua, la literatura reuneix els treballs sorgits de dos seminaris celebrats a Perpinyà i a Girona el 2024, en el marc del projecte **Els estudis catalans transfronterers: de Perpinyà a Girona i viceversa**. Des de mirades sociolingüístiques, dialectals, toponímiques, literàries i institucionals, el volum dibuixa un estat de la qüestió sobre la Catalunya Nord i sobre les relacions culturals que travessen la frontera.

Els estudis que s'hi apleguen parteixen d'un territori compartit i fragmentat alhora: l'espai català transfronterer. Hi trobem diagnòstics sobre la realitat socioeconòmica i lingüística, reflexions sobre l'ensenyament i les polítiques de promoció del català, aproximacions a la variació dialectal i a la toponímia nord-catalana, i lectures sobre figures i discursos de la literatura catalana del nord. El llibre no idealitza la frontera ni la dissimula: la posa al centre per entendre què separa, què comunica i què es pot construir encara entre Perpinyà i Girona.

**Documenta
Universitaria**

@DocUniv
documentauniversitaria.com

**Universitat
de Girona**